

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЩОДО НАДАННЯ ЗМІНАМ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІКИ КЕРОВАНОГО ХАРАКТЕРУ

Н. М. Деева, д. е. н., професор, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України

У статті визначено роль державних соціальних стандартів та оплати праці в системі забезпечення соціального захисту населення. Особлива увага надана причинам низького рівня ефективності соціальної політики. Сформовані основні завдання соціальної відповідальності суб'єктів економіки щодо проведення адміністративно-територіальних реформ.

Ключові слова: соціальна держава, соціальні стандарти, соціальна відповідальність суб'єктів економіки.

Постановка проблеми. Головною закономірністю соціально-економічного розвитку країн світової спільноти стала зорієнтованість на забезпечення домінування соціальності в економічних системах з ринковим механізмом господарювання. Україна теж здійснює пошук засобів оптимального поєднання економічних і соціальних аспектів розвитку. Проте масштабна бідність і глибока нерівність населення за доходами та споживанням стали характерною ознакою сучасної України. Для нівелювання цього деструктивного аспекту держава прийняла на себе зобов'язання щодо соціальної підтримки тих, хто ще або вже неспроможний до підтримання власної життєдіяльності. Але соціально-економічний механізм, який використовується для забезпечення соціальної динаміки, розширює коло осіб, які потребують державного втручання, і посилює соціальну дезінтеграцію. Стало очевидним, що необхідною умовою реалізації на національних теренах концепції соціально орієнтованої ринкової економіки є залучення до соціальної місії інституту соціальної відповідальності, змістом якого є усвідомлення суб'єктами соціальної держави вагомості виконання своїх прямих обов'язків та здійснення соціальних дій щодо конституювання соціальності в структурі цивілізаційного суспільного поступу.

Надзвичайно складна соціально-економічна ситуація в Україні вимагає кардинальних змін в соціальній політиці держави щодо забезпеченні соціально відповідальної поведінки суб'єктів її проведення. Відсутність методологічного обґрунтування соціальної відповідальності суб'єктів еконо-

міки зумовлює необхідність комплексного дослідження цієї проблеми в умовах реформування і децентралізації владних повноважень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні є значна кількість досліджень вітчизняних науковців у вигляді монографій, статей та методичних рекомендацій, в яких порушувалися питання задіяння соціальної відповідальності в процесі активізації суб'єктів економіки з нарощування економічних і соціальних результатів господарювання. Значний вклад у вивчення цієї проблеми зробили: О. Амоша [1], Ю. Благоев [2], Н. Брюховецька [3], І. Булеєв [3], З. Галушка [4], О. Грішнова [5], С. Івченко [6], П. Калита [7], А. Колот [8], Е. Лібанова [9], О. Новікова [10], С. Перегудов [11], І. Савченко [12], М. Саприкіна [13], І. Соболева [14] та ін.

Разом з тим, наявні розробки в основному зводяться до розгляду соціальної відповідальності бізнесу. Питання соціальної відповідальності населення, регіональних органів влади та місцевого самоврядування, а також держави загалом досі не стали базовими категоріями при формуванні програм соціально-економічного розвитку.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є обґрунтування шляхів забезпечення керованих змін соціальної відповідальності суб'єктів економіки як основи динамічного соціально-економічного розвитку країни та її регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою соціальної політики демократичної держави є забезпечення всіх прав і свобод кожного громадянина та постійного зростання рівня життя населення як

за рахунок власної праці так і за рахунок спільних умов проживання. Закріплені у Конституції України права громадян і зобов'язання держави (соціальної держави), в сукупності пов'язані з «рівнем життя населення». Так, стаття 3 Конституції говорить, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Згідно статті 46 «Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом» [15]. Коли ж отриманих на стадії первинного розподілу трудових доходів (оплата праці, доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості) не вистачає для забезпечення цивілізаційного життєвого рівня для себе і своєї сім'ї, то вказану деструкцію повинен усунути вторинний розподіл створеного продукту. На цій стадії доходи надходять у вигляді поточних трансфертів (державні соціальні допомоги, компенсації, страхові відшкодування, субсидії тощо).

Тому головною оцінкою соціальної функції держави стає кількість громадян, потребуючих допомог, обсяг видатків державного та місцевих бюджетів, які викорис-

товуються на соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Разом з тим обсяг, повнота і якість послуг, які відносяться до спільних умов проживання громадян поступово зникли із основних оцінок рівня життя населення. Чи стає в таких умовах і пріоритетах розвитку соціалістична держава?!

У своїй книзі «Роздуми про нерівність. Анти-Руссо» Н. Больц наголошує, що «ядро правової держави – конституція, яка стежить за забезпеченням гарантій у реалізації її норм, ядро соціальної держави – управління, яке відповідає за їх виконання. Це розмежування неможливо просто так ліквідувати, його можна тільки інституціоналізувати. Необхідно точно визначити розрив між правовою і соціальною державою, а не намагатися сховати його за допомогою табуованого поняття «соціальна справедливість» [16].

Досить показовими щодо розуміння виконання соціальної функції держави, яка визначена Конституцією України як головна, є реалії виконання бізнесовими структурами базових принципів соціальної відповідальності, закладених у підтриманні стійких фінансових результатів господарювання і нарощуванні участі в забезпеченні доходами зведеного бюджету країни.

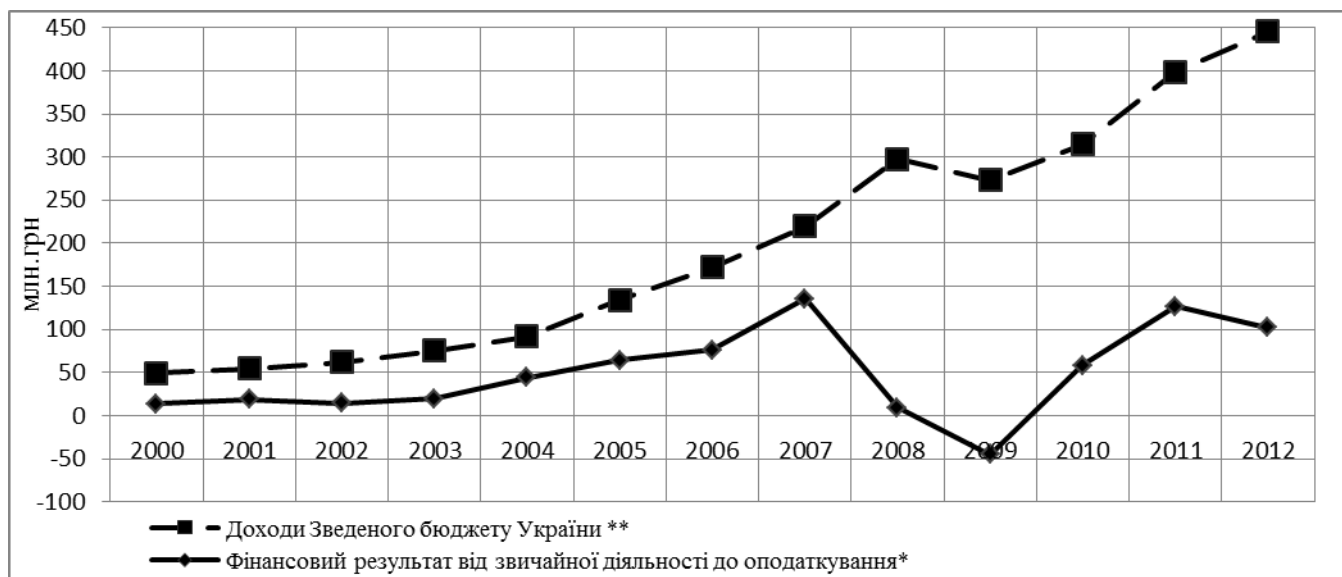

Рис.1. Динаміка виконання бізнесом базових основ соціальної відповідальності через участь у наповненні зведеного бюджету країни результатами господарювання у 2000 – 2012 рр. (у фактичних цінах).

Складено за: [17–19]

З рис. 1, який їх презентує, слідує, що доходи зведеного бюджету у 2007–2012 рр.

забезпечувалися не бізнесом, а суб'єктом, відносно якого він мав нести повноцінну соці-

альну відповідальність, тобто населенням. В цьому контексті академік НАН України, директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України Е. М. Лібанова наголосила, що «Українська держава – вже 20 років поспіль – переймається виключно фінансовими проблемами, пов’язаними із неможливістю виконання всього обсягу своїх соціальних зобов’язань. Проте, водночас система оподаткування є такою, що на відміну від економічно розвинених країн тягар податків значною мірою лягає на бідне населення. Зокрема, в Україні заможні верстви населення платять значно меншу частку податків, а бідні – відповідно значно більшу, ніж у США, країні, модель економіки якої максимально відповідає ліберальним принципам» [9].

Проведений аналіз багатьох загальних причин, які зумовлюють негативні на-

слідки соціальної політики, результати власного досвіду управлінської діяльності на регіональному рівні, приводять до висновку, що першою і головною причиною найбільшої шкоди у становленні соціальної функції держави в Україні є незаконна затримка владою як затвердження державних соціальних стандартів відповідно до Конституції України, так і приведення розмірів мінімальної зарплати і мінімальної пенсії відповідно до затверджених державних соціальних гарантій.

Так розмір мінімальної заробітної плати досяг гарантованого державою розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб тільки у 2009 році (рис.2). Тому наймані працівники неприпустимо тривалий період мали розміри заробітної плати в розмірах, нижче гарантованих державою соціальних стандартів.

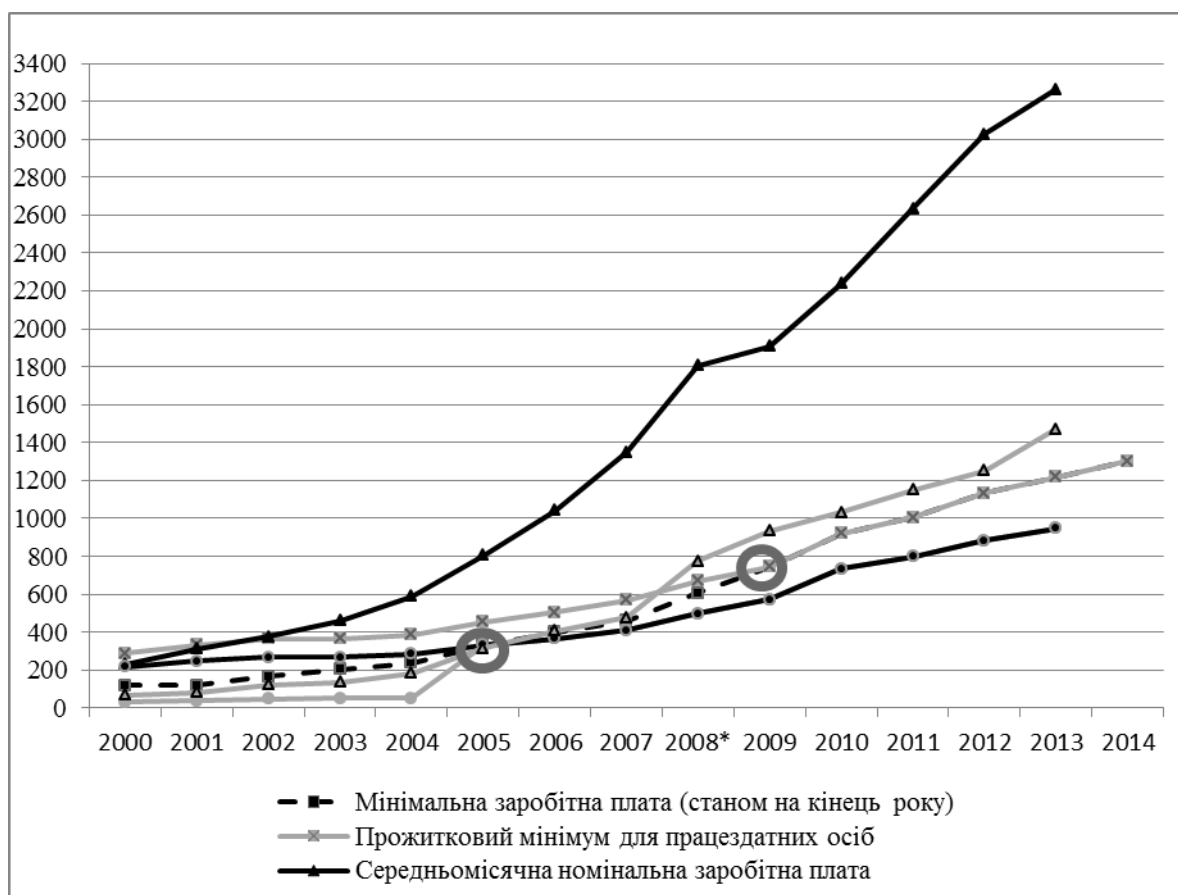

Рис. 2. Динаміка змін розмірів заробітної плати та місячної пенсії за віком відповідно до державних соціальних стандартів у 2000–2013 роках (на кінець року), грн.

Складено за: [17–19]

Виконання соціального законодавства проходило зі сповіданням методології «випробувань і помилок» та перманентно

низького рівня заробітної плати найманих працівників і відповідно стабільно високого рівня бідності населення. Самим шкідливим

у становленні соціальної функції держави, особливо в частині зростання добробуту населення, було невиконання владою затверджених на законодавчому рівні державних соціальних стандартів, навіть в сприятливих економічних умовах, при значному

зменшенні податкового навантаження на суб'єкти господарювання (рис. 3). Навпаки, у 2003 році було штучно призупинено зростання розміру прожиткового мінімуму (у 2003 році він був затверджений у розмірі 342 грн. на рівні 2002 року).

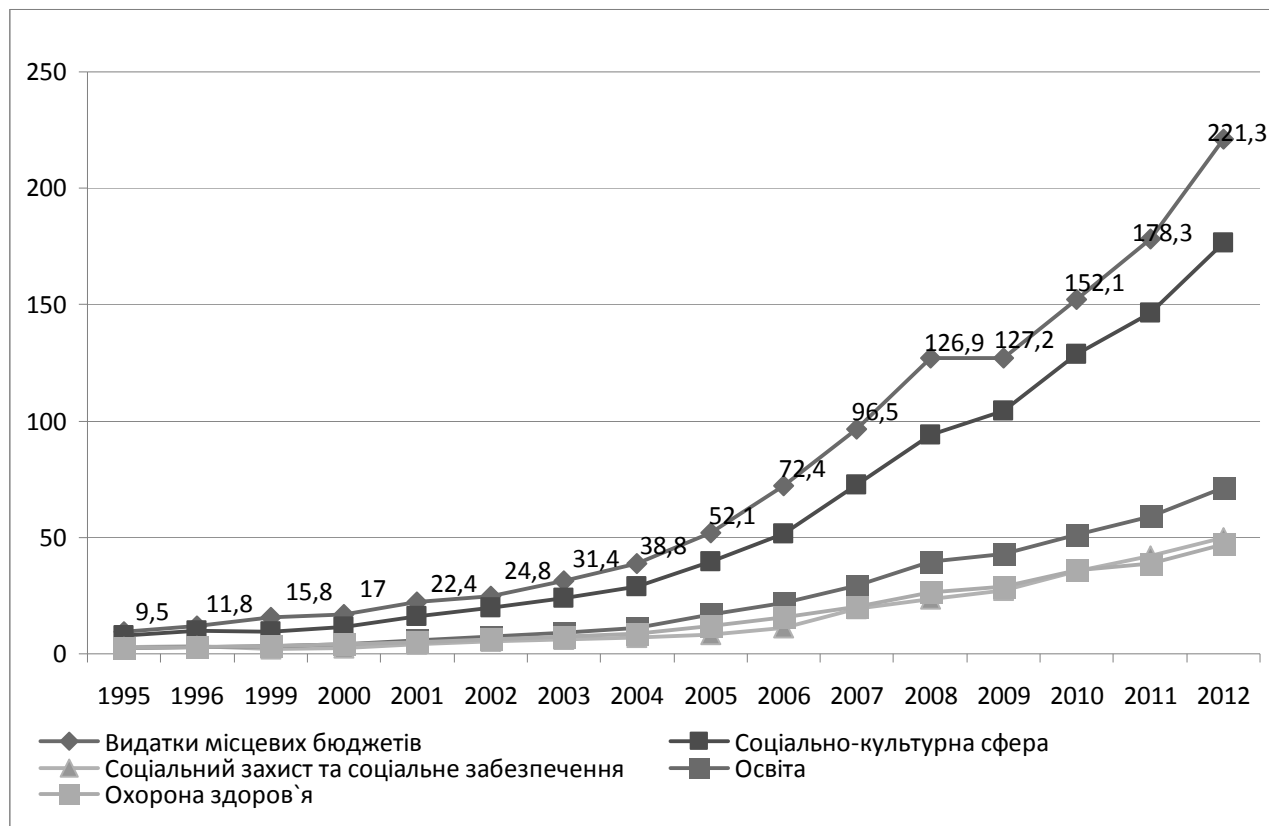

Рис.3. Зміни обсягів видатків місцевих бюджетів у 1995–2012 рр., млрд. грн.
Складено за: [17–19]

Разом з тим, такі намагання влади значно «покращити цифру» частки населення із середньодушовими грошовими витратами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, у 2003–2004 роках не вдалися. Її рівень у вказаний період залишився дуже високий: 83,4 і 73,8 відсотка відповідно! [17].

В той же час, затверджені, але не виконані державні соціальні стандарти в черговий раз ставали якби об'єктивною і водночас суб'єктивною аргументацією для зростання видатків зведеного бюджету

України (ЗБУ) в частині соціального захисту населення (рис.4).

Різкі підвищення темпів зростання обсягу видатків соціального захисту та соціального забезпечення населення у порівнянні із загальним обсягом ЗБУ відбулися саме в період найвищого економічного зростання, як це не парадоксально, причому без приведення розміру мінімальної заробітної плати до гарантованого державою розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

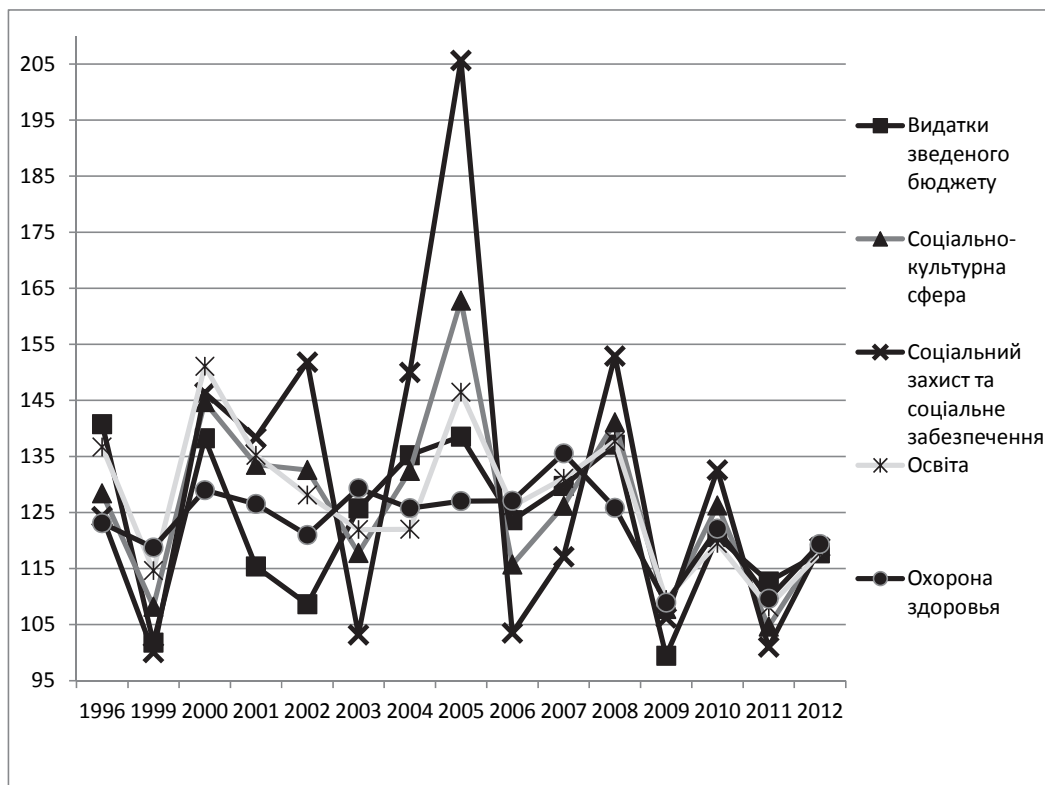

Рис. 4. Динаміка темпів видатків Зведеного бюджету України.
Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України

Найвагомішою причиною не державницьких змін обсягу і структури державних фінансів стали також вибіркові заходи влади щодо виконання державних соціальних гарантій. Адже на відміну від мінімальної заробітної плати найманих працівників, яка не була своєчасно приведена до розміру відповідного прожиткового мінімуму, всі види соціальних допомог розраховувались відповідно до затверджених розмірів прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб. Тобто система оплати праці «розвалювалась», а система соціального захисту населення зміцнювалась, як відповідними законодавчими актами, особливо в частині зростання мережі і контингенту отримувачів соціальної підтримки, так і обсягом соціальних видатків державного і місцевих бюджетів (рис. 3). Нажаль, це не впливало на якість та ефективність соціальних послуг. Це окрема важлива тема. В даному контексті наголошується на причинах порушення балансу державних фінансів, серед яких однією з найголовніших є відсутність систем-

ного законодавчого супроводу умов оплати праці найманих працівників в усіх сферах економіки. В країні, спочатку непримітно, а надалі все більш поширено формувалось середовище, в якому оплата праці найманих працівників проводилась без виконання діючих законодавчих норм або взагалі без їх затвердження.

Затримка процедур розвитку державних соціальних стандартів та уповільнений розвиток інституціональної бази їх виконання стали одними із найголовніших причин низького рівня оплати праці найманих працівників та пенсійних виплат для непрацездатного населення. Значна частина суб'єктів підприємницької діяльності адекватно незаконно реагувала на уповільнений і безвідповідальний формат дій влади щодо приведення розмірів мінімальної заробітної плати до встановлених законодавством розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, ще більше занижуючи заробітну плату працівникам. Статистичні дані показують, що при встановленому розмірі

мінімальної заробітної плати з 1 січня 2002 року у 2,6 рази менше затвердженого розміру прожиткового мінімуму (розмір мінімальної заробітної плати – 140 грн., розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб – 365 грн.), з 1 липня 2002 року – менше у 2,2 рази (розмір мінімальної заробітної плати – 165 грн., а розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб – 365 грн.) частка працівників, яким було нараховану заробітну плату за грудень 2002 року до 165 грн., тобто менше мінімальної заробітної плати, складала 18,1 відсотка, а менше розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб – 65,9 відсотка [17].

Навіть у 2009 році, в якому вперше розмір мінімальної заробітної плати було приведено до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (з першого листопада 2009 року – 744 грн.), частка працівників із заробітною платою, меншою від гарантованих державою соціальних стандартів, складала 8,2 відсотка [18]. Неприпустимо, що факти мінімізації заробітної плати продовжуються дотепер: у 2012 році – 5,2 відсотка, із них найбільша питома вага штатних працівників склалася по таких видах економічної діяльності як сільському господарству – 12,7%, рибальству – 15,8% , транспорту та зв'язку – 11,1%, готелях та ресторанах – 8,3%, будівництву – 7,3% [18].

Підприємства, позбавлені соціального навантаження і передусім соціальної інфраструктури, не тільки не покращили, а значно погіршили умови оплати праці працюючого населення у порівнянні з радянським періодом розвитку, коли мали потужну відомчу соціальну інфраструктуру. Проведений аналіз структурних змін оплати праці в суб'єктах господарювання в розрізі організаційно-правових форм господарювання свідчить про найнижчий рівень заробітної плати найманих працівників відносно її середнього рівня по економіці за всі останні роки залишається на приватних підприємствах. За 2012 рік він складає всього 57,4 відсотка і зменшився більше ніж на чверть, відповідно 1999 року, тобто до початку активної фази приватизації суб'єктів

господарювання; рівень розміру середньомісячної заробітної плати працівників товариств з обмеженою відповідальністю, від середньої по країні, у порівнянні із 1999 роком зменшився відповідно на 42,3 відсоткових пункта. У товариствах з обмеженою відповідальністю він складає 87,5%. Не покращується рівень заробітної плати на комунальних підприємствах [18].

Тому є всі підстави стверджувати, що другою і ключовою причиною неефективного виконання соціальної функції держави є незрілість соціальної відповідальності влади та виконавчих правил її інституцій, а також відсутність в державі так необхідних амбітних намірів щодо розвитку культу законності, для всіх без винятку, тим більше в умовах наскрізного проникнення в суспільстві культу власності.

Зрозуміло, що соціальні аспекти розвитку тісно пов'язані з економічними і, більш того, взаємообумовлюють один одного. Населення, бізнес, суспільство і держава є взаємозв'язаними і взаємообумовленими елементами єдиного цілого.

1. Бізнес. В економіці країни зростає частка підприємств, які здійснювали виробничу діяльність зі збитками. Перманентний брак фінансових ресурсів для більшості національних продуцентів став причиною несуттєвих дій та реально разової практики щодо соціальної відповідальності, які слабо впливали на зміни рівня доходів та добробуту в цілому населення територій. Навіть за умови усвідомлення значною частиною бізнесових структур необхідності сповідування політики соціальної відповідальності, вони не мають спроможностей до її реалізації у тій мірі, яку потребують складені реалії.

2. Визначальною формою відповідальності населення за його власні добробутні позиції є участь у трудовій діяльності. Впродовж 2000–2012 рр. кількість найманих працівників підприємств, установ, організацій за всіма видами економічної діяльності і формами знизилася майже на чверть (24,1 %). У 2013 році, порівняно із 2012 роком, вона зменшилася ще на 3,9 відсотка (таблиця 1).

Динаміка кількості найманих працівників підприємств, установ, організацій за регіонами

	Кількість найманих працівників підприємств, установ, організацій					
	2000	2012	2012 до 2000 (%)	2013	2013 до 2012 (%)	2013 до 2000 (%)
Україна	16 044	12181	-24,1	11701	-3,9	-27,1
Автономна Республіка Крим	612	475	-22,5	455	-4,1	-25,7
Вінницька	591	389	-34,2	372	-4,3	-37,1
Волинська	321	238	-25,9	227	-4,5	-29,3
Дніпропетровська	1 343	1056	-21,4	1010	-4,4	-24,8
Донецька	1 703	1268	-25,5	1210	-4,6	-28,9
Житомирська	458	312	-32,0	298	-4,3	-34,9
Закарпатська	306	218	-28,8	209	-4,1	-31,7
Запорізька	701	502	-28,3	473	-5,9	-32,5
Івано-Франківська	357	257	-28,1	248	-3,4	-30,5
Київська	660	636	-3,7	625	-1,7	-5,3
Кіровоградська	356	234	-34,2	223	-4,8	-37,4
Луганська	781	586	-25,0	554	-5,4	-29,1
Львівська	818	620	-24,2	598	-3,6	-26,9
Миколаївська	424	274	-35,3	266	-3,1	-37,3
Одеська	790	606	-23,3	577	-4,8	-27,0
Полтавська	574	416	-27,5	404	-2,9	-29,6
Рівненська	344	249	-27,8	239	-3,8	-30,5
Сумська	456	293	-35,7	282	-3,8	-38,2
Тернопільська	331	210	-36,7	202	-3,6	-39,0
Харківська	986	760	-22,9	717	-5,7	-27,3
Херсонська	373	224	-40,0	213	-4,9	-42,9
Хмельницька	483	288	-40,3	278	-3,6	-42,4
Черкаська	470	322	-31,5	306	-5,0	-34,9
Чернівецька	230	155	-32,6	148	-4,5	-35,7
Чернігівська	403	280	-30,5	267	-4,6	-33,7
м.Київ	1 063	1209	13,8	1200	-0,8	12,9
м. Севастополь	114	105	-7,6	100	-5,0	-12,3

Складено за: [17-19]

Суттєво змінилась структура зайнятого населення за видами діяльності (рис.5). За 2000–2012 роки вона скоротилась у промисловості на 22%, у сільському господарстві – на 16,2%, у торгівлі навпаки – зросла на

33,1% (у 2000 році чисельність зайнятого населення у торгівлі складала 35% від його чисельності у промисловості і сільському господарстві, у 2012 році – четверту частину всього зайнятого населення (72%).

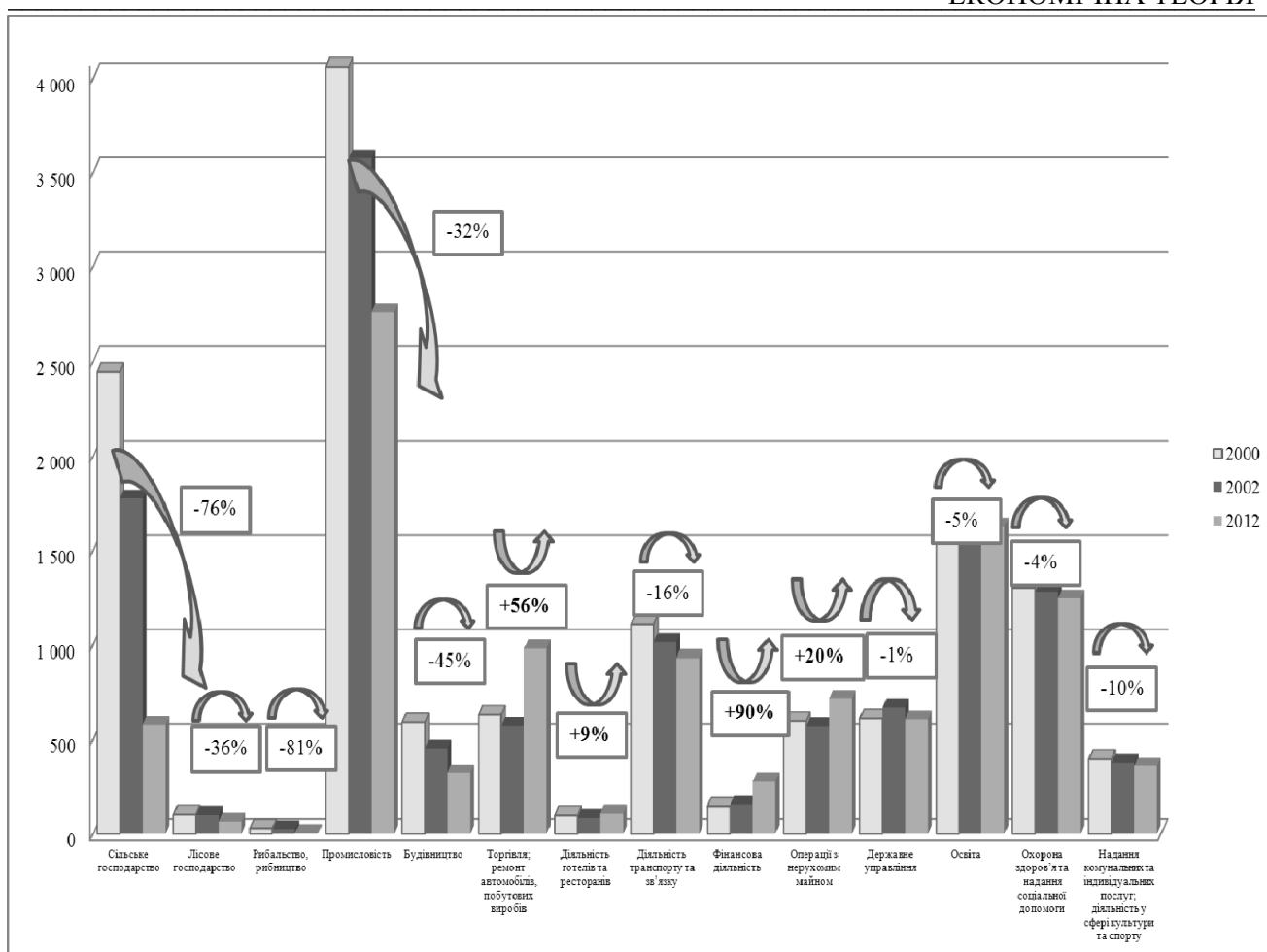

Рис 5. Динаміка середньооблікової кількості штатних працівників за видами економічної діяльності (2000, 2002, 2012 рр.)

Складено за: [17–19]

Таким чином, з часу активного становлення українського законодавства, кількість найманих працівників не збільшувалась, а навпаки зменшилась на 27,1 % [17–19]. Певною мірою ця ситуація відтворює пасивність самого населення в нарощуванні власної доходної бази. Разом з тим, значні відмінності між регіонами у зайнятості населення, в умовах рівності законодавства щодо обов'язків і повноважень місцевих органів влади по соціально-економічному розвитку територій (див. главу 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), свідчать про те, що вони не виконують свої повноваження в частині створення нових робочих місць і не зацікавлені у зростанні власних доходів населення за рахунок власної праці, так як це призводить до зменшення трансфертів місцевим бюджетам із державного бюджету.

Так, за період 2000–2013 рр., більш ніж 35 відсотків зменшилась чисельність

найманих працівників у таких областях як Вінницька (37,1%), Кіровоградська (37,4%), Миколаївська (37,3%), Сумська (38,2%), Тернопільська (39,0 %), Херсонська (42,9%), Хмельницька (42,4%). Саме в цих областях частка трансфертів в доходах місцевих бюджетів у розрахунок на одного жителя має вищий розмір від середнього по регіонах країни (52,4%), а саме: по Вінницькій – 63,2%, Кіровоградській – 62,0%, Миколаївській – 59,4%, Сумській – 58,5%, Тернопільській – 73,4%, Херсонській – 66,7%, Хмельницькій – 66,0%.

3. Як носій і виразник інтересів суспільства, соціальних груп і окремих громадян держава безпосередньо прагне забезпечити зміни соціальної реальності. В найпростішому відтворенні її змістом є формування правової бази в частині норм і правил економічної діяльності та регламентації взаємовідносин між суб'єктами економіки, законодавчих положень стосовно власності,

підприємництва, податків, культури ринкової поведінки, створення сприятливого соціального середовища. Для держави навіть у ринкових умовах законодавчо фіксується сукупність соціальних благ, які вона зобов'язана зробити доступними для своїх громадян на безоплатній основі, частково або повністю оплачуваними за певним їх переліком для всього населення або окремих соціальних груп. Але за обсягами доходів зведеного бюджету, які у 2012 р. склали менше половини від 1990 р., держава втратила можливість до соціалізації на безоплатній основі.

Зміщення організаційних функцій держави в бік розподільчих функцій призвело до зростання доходів населення за рахунок соціальних трансфертів більшими темпами, ніж доходи за рахунок власної праці. Тому необхідні нові підходи до об'єктивної оцінки формування опор соціальної відповідальності всіх суб'єктів економіки, цілісність яких, в свою чергу, потребують методологічних уточнень відповідно сучасного бачення порядку реалізації принципу соціальної відповідальності. Але найперше необхідно в оцінках соціальної відповідальності суб'єктів економіки впровадити такий вимірвальний інструментарій, який дозволить виявити невідповідність реалій складеним стереотипам у діях цього інституту: індикатори відтворення прояву соціальної відповідальності індивіда; індикатори відтворення прояву соціальної відповідальності бізнесу; індикатори відтворення прояву соціальної відповідальності територіальних органів влади і місцевого самоврядування; індикатори відтворення прояву соціальної відповідальності держави.

Це значить, що у національній економіці необхідно впровадити принципово новий підхід до формування програм соціально-економічного розвитку, в основу якого слід покласти не фрагментарну, а інтегративну соціальну відповідальність суб'єктів економіки. Відомий критик соціалістичної ідеології Фрідріх Август фон Хайек ще в свій час підкреслював: «Можна стверджувати, що з позицій правозаконності практика застосування правила без винятків є певною мірою більш важливою, ніж зміст самого правила. ...ми можемо їздити і по лівій, і по

правій стороні дороги, це не має значення, суттєво тільки те, що ми все це робимо однаково. Дане правило дозволяє нам передбачати поведінку інших людей. А це можливо, якщо всі виконують його беззаперечно навіть у тих випадках, коли воно може здатися несправедливим» (розрядка автора) [20]. Ця думка підтверджується всіма негативними наслідками виконання соціальної функції нашою державою: низький рівень офіційної зайнятості населення і його заробітної плати, постійне зростання кількості домогосподарств, які потребують соціальної допомоги, опереджуючі темпи зростання видатків соціального захисту населення над видатками по освіті, охороні здоров'я, постійний дефіцит коштів щодо розвитку житлово-комунального господарства, зростання нерівностей економічного і бюджетного розвитку територій країни. Це стало «результатом» довготривалої відсутності соціальних стандартів та соціальної відповідальності по їх виконанню незалежно від місця проживання громадян і форм власності суб'єктів господарювання.

Висновки. Роль держави в розгортанні процесів консолідації суспільства не є однозначною. Держава або гальмує їх розвиток, ставлячи перепони на шляху послаблення індивідуальної залежності, або всіляко підтримує ті заходи, що прямо чи опосередковано сприяють зрівнюванню соціальних відносин.

Без створення законодавчо-нормативної бази єдиних державних стандартів соціально-культурних послуг як обов'язкових для виконання незалежно від місця проживання ефективно планування і виконання бюджетів на всіх рівнях та розвиток соціальної відповідальності влади, бізнесу і громадян не можливий.

З метою створення умов для підвищення ролі та відповідальності місцевих органів влади та місцевого самоврядування щодо ефективності роботи підприємств державної, комунальної власності необхідно розробити державні правила й процедури по системному обстеженню та аналізу роботи бюджетної сфери та впровадити єдиний порядок створення бюджетних установ не за ознаками їх утримання, а за доцільністю та необхідністю забезпечення державних і са-

моврядних функцій.

Потребують розробки і удосконалення діючі процедури забезпечення балансу доходів і видатків всіх рівнів бюджету. Для чого пропонується впровадити європейську практику розробки і щорічного складання соціального бюджету держави та її регіонів – як інструменту для прийняття рішень по обсягу соціальних витрат – в залежності від демографічного стану, розміру державних стандартів, рівня економічного розвитку територій та необхідності досягнення європейських соціальних норм.

Одночасно враховуючи критичний стан сплати податків і зборів на зарплату працюючих громадян, безпідставно низький її рівень, з метою зміцнення і захисту прав застрахованого найманого працівника та підвищення рівня відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності, роль державного загальнообов'язкового соціального страхування, необхідно провести низку державних заходів:

– Кардинально удосконалити порядок звітності суб'єктів підприємницької діяльності публічність їх роботи. Стандартизувати та уніфікувати звітність, публічність, бухгалтерський облік цих підприємств. Взяти за основу, наприклад, бюджетну класифікацію за економічним розділом;

– Затвердити єдину форму угоди про призначення та звільнення керівних працівників державних і комунальних підприємств;

– Впровадити єдині уніфіковані показники оцінки рівня роботи підприємств щодо оплати праці та соціального партнерства незалежно від форм власності державними органами та органами місцевого самоврядування, не території якого знаходиться дане підприємство;

– Запропонувати великим підприємствам створювати підрозділи по соціальній політиці та по соціальному аудиту для системного аналізу фактичної ефективності діяльності підприємств у частині соціальних умов роботи працівників;

– Провести державне обстеження великих підприємств різних форм господарювання відповідними науково-дослідними інститутами для подальшої розробки методичних рекомендацій по аналізу соціально

відповідальної поведінки бізнесу, створенню правової основи соціального аудиту, впровадженню цілісної системи мотивації праці, яка забезпечить встановлення залежності оплати праці, пільг від результату праці та конкурентоздатності підприємства;

– Затвердити чіткий базовий Перелік державних соціальних послуг для обґрунтування та планування фінансового забезпечення мінімальних базових потреб місцевих бюджетів і населення та інституціоналізувати процес управління соціальними послугами із врахуванням усіх компонентів циклу «планування – надання послуг – контроль» соціальних послуг та формування ефективного зворотного зв'язку від отримувачів послуг;

– Розробити проект типового Кодексу соціальної відповідальності компанії, що визначатиме мету, бачення та стратегію корпоративної соціальної відповідальності, її основні принципи і пріоритети, форми і способи взаємодії із зацікавленими сторонами тощо;

– Впровадити обмін інформацією та позитивними практиками державно-приватного партнерства та соціальної відповідальності бізнесу на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях через щорічне складання Кодексу соціальної відповідальності бізнесу;

Виконання вказаних заходів дозволить забезпечити ефективне проведення адміністративно-територіальної реформи із децентралізацією владних повноважень, в тому числі в системі надання соціальних послуг, створить основу для забезпечення реальної самостійності і самодостатності місцевого самоврядування та перейти, нарешті, від бюджетів «споживання» до бюджетів «розвитку», що надасть змінам соціальної відповідальності суб'єктів економіки керованого характеру.

Література

1. Амоша О., Новікова О. Соціальна відповідальність в контексті розвитку людського потенціалу // Держава і суспільство, С. 122–127. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/2011-1/doc/3/01.pdf
2. Благоев Ю. Корпоративная социальная ответственность. Эволюция концепции / Ю. Благоев. – М. : Высшая школа экономики, 2010. – 272 с.

3. Булеев И. П. Социальная ответственность бизнеса: теория и практика: моногр. / И. П. Булеев, Н. Ю. Брюховецкая, Е. В. Черных. – Донецк : ИЭП НАН Украины, ДонУЕП, 2008. – 137 с.
4. Галушка З. І. Інституціоналізація соціальної відповідальності бізнесу: механізм становлення / З. І. Галушка // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2014. – № 1. – С. 90–98.
5. Грішнова О. А. Соціальна відповідальність у контексті подолання системної кризи в Україні / О. А. Грішнова // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 1(15). – С. 39–46.
6. Ивченко С. Экономический эффект корпоративной социальной политики / С. Ивченко // Бизнес и общество. – 2003. – № 15. – С. 24–30.
7. Калита П. Сталий розвиток. Корпоративна соціальна відповідальність. Ділова досконалість / П. Калита // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2013. – № 1. – С. 31–36.
8. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: моногр. / за ред. А. М. Колота. – К. : КНЕУ, 2012. – 501 с.
9. Лібанова Е. М. Соціальні проблеми модернізації української економіки // Демографія та соціальна економіка / Е. М. Лібанова / – К. : НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. МВ. Птухи НАН України, № 1 (17) – 2012. – С. 5–22.
10. Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): монографія / О. Ф. Новікова, М. Є. Дейч, О. В. Панькова та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 296 с.
11. Перегудов С. П. Корпоративное гражданство как современная форма социальной инженерии / С. П. Перегудов // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 6. – С. 22–32.
12. Савченко І. Г. Соціальна відповідальність в контексті розбудови соціальної держави / І. Г. Савченко // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Харків : Вид-во Хар.РІ НАНУ Магістр, 2005. – № 2. – С. 55–63.
13. Саприкіна М. А. Корпоративна соціальна відповідальність 2005–2010: стан та перспективи розвитку. / А. Г. Зінченко, М. А. Саприкіна. – К. : Вид-во «Фарбований лист», 2010. – 56 с.
14. Соболева И. Проблемы социально ответственного поведения и перспективы его развития / И. Соболева // Вопросы экономики. – 2005. – № 10. – С. 90–102.
15. Конституція України: Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР – С. 4.
16. Больц Н. Размышление о неравенстве. Анти-Руссо / пер.с нем. И. А. Женина; под науч. ред. Я. Н. Охонько; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. Дом Высшей школы экономики, 2014. – 272 с.
17. Статистичний щорічник України 2004 / За редакцією О. Г. Осауленка. Видання Державного комітету статистики України 2005 р. – 592 с.
18. Статистичний щорічник України 2012 / За редакцією О. Г. Осауленка. Видання Державного комітету статистики України 2013 р. – www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/10_13/z_Ukr_2012.zip
19. Статистичний щорічник України 2013 / За редакцією О. Г. Осауленка. Видання Державного комітету статистики України 2014 р. – www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/sb/10_14/z_Ukr_2013.zip 2014
20. Хайек В. Фридрих Август фон Дорога к рабству / Пер. с англ. – М. : Новое издательство, 2005. – 264 с.

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРИДАНИЯ ИЗМЕНЕНИЯМ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СУБЪЕКТОВ ЭКОНОМИКИ УПРАВЛЯЕМОГО ХАРАКТЕРА

Н. Н. Деева, д. э. н., профессор, Институт демографии и социальных исследований им. М. В. Птухи НАН Украины

В статье определена роль государственных социальных стандартов и оплаты труда в системе обеспечения социальной защиты населения. Особое внимание уделено причинам низкого уровня эффективности социальной политики. Сформированы основные задачи социальной ответственности субъектов экономики по проведению административно-территориальных реформ.

Ключевые слова: социальное государство, социальные стандарты, социальная ответственность субъектов экономики.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL FRAMEWORK TO PROVIDE GUIDED CHANGES IN SOCIAL RESPONSIBILITY OF ECONOMIC AGENTS

N. M. Deeva, D.E., Prof., Institute of Demography and Social Studies named after M. V. Ptukha of NAS Ukraine

The role of governmental social standards and wages in the system of social protection of

population is defined. Special attention is given to the reasons for the low level of effectiveness of social policy. The basic tasks of social responsibility of economic agents to conduct the administrative and territorial reforms are formed.

Keywords: social state, social standards, social responsibility of economic agents.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Швецом В. Я. Надійшла до редакції 30.03.2015 р.